

BONES PRÀCTIQUES D'ACTIVITATS RURALS PER A AUS RAPINYAIRES

Edició:

Conselleria d'Agricultura, Pesca i Medi Natural. Govern de les Illes Balears

Direcció: Tomàs Bosch i Rafel Mas. Servei de Protecció d'Espècies

Text: Carlota Viada -SEO/BirdLife - Projecte ARES II (Actuacions de Recuperació d'Espècies Silvestres II)

Agraïments:

Les següents persones i entitats han col·laborat en la redacció de les bones pràctiques en relació al seu sector, a les quals agraïm la seva contribució: Miguel McMinn (Minuartia-AENA), Bartomeu Seguí i Javier Vidal (Servei de Caça del Consell de Mallorca), Joan Santana (Servei de Gestió Forestal), Lluís Parpal (COFIB) i Lucía Latorre, Jorge Fernández Orueta, Sara Cabezas i Ana Carricondo (SEO/BirdLife). També volem agrair expressament a Maties Rebassa, Joan Cesari, Miguel Ángel Granado, Bartomeu Morro, AQUILA a-LIFE/FNP i Jordi Muntaner, per la cessió de les seves fotografies.

A més, en l'elaboració d'aquest Quadern de Natura, hi han contribuït els participants de les dues jornades anuals de seguiment del Pla Terrasse de recuperació, conservació i seguiment dels rapinyaires diürns de les Illes Balears, del 24 de novembre de 2022 i del 10 de novembre de 2023, a tots els quals els agraïm la seva col·laboració.

Aquest llibret s'emmarca dins el Pla Terrasse de recuperació, conservació i seguiment dels rapinyaires diürns de les Illes Balears (accions 9.6 i 7.4).

El Quadern de Natura dedicat al Pla Terrasse es pot descarregar aquí:

<https://www.caib.es/sites/proteccioespecies/ca/d/quadern/>

Foto de portada: Niuada de xoriguers a una caixa niu instal·lada al Parc Natural de s'Albufera (Maties Rebassa).

Foto de contraportada: Xoriguer (Joan Cesari)

FEBRER 2024

Maquetació: Marta Munguía

Impressió: Cooperativa CEVAGRAF

Dipòsit legal: DL PM 00171-2024

L'esponerosa població de miloca de Menorca, una de les més denses del món, està molt lligada a la ramaderia extensiva d'ovi i bovi de l'illa.

Introducció 4

Persones i rapinyaries compartim territori
Perquè volem rapinyaires?
Tots estan protegits

Bones pràctiques 6

1. Calendaris de collita del cereal 6
2. Sembres per a la fauna silvestre 6
3. Vinya en espatllera 7
4. Moderar l'ús d'agroquímics 7
5. Evitar l'enverinament per rodenticides ... 7
6. Control biològic de plagues 8
7. Permetre fauna protegida a edificacions 8
8. Ramaderia extensiva 8
9. Foment i millora d'abeuradors..... 9
10. Gestió forestal per evitar molèsties..... 9
11. Recomanacions de gestió de l'aviram
per evitar captures..... 9
12. Caça de cabres..... 11
13. Caça amb filats..... 11
14. Caça de perdiu amb reclam..... 11

15. Declaració de refugis de fauna 11
16. Contaminació lumínica..... 11
17. Columbofília i falcó pelegrí 11
18. Evitar molèsties des de la mar..... 12
19. Minimitzar el risc de col·lisió amb
aeronaus..... 12
20. Tancaments amb malla ramadera 13
21. Tancaments amb fils de pues..... 13
22. Esteses elèctriques perilloses..... 14
23. Evitar ofegaments a safareigs..... 15
24. Molèsties prop dels nius i
zones de repòs..... 15
25. Que fer si es troba una
au ferida o morta?..... 16
26. Manteniment de límits i voreres..... 18
27. Manteniment d'ermassos i pastures... 18
28. Mosaic de cultius 18
29. Manteniment de marjades 18

Documentació de referència 19

Contacte per assessorament o dubtes..... 19

L'òliba és coneguda per ser un depredador natural de petits rosegadors i altres plagues, per la qual cosa moltes persones busquen atreure-les.

DaveM Hunt/Shutterstock

PERSONES I RAPINYAIRES COMPARTIM TERRITORI

Les activitats rurals, especialment les agroramaderes i forestals, contribueixen al manteniment de la biodiversitat i del paisatge a les Illes Balears. Si bé, des de la meitat del segle XX, s'ha produït un canvi de model en els usos del territori per la falta de rendibilitat de moltes explotacions, el qual ha duit al seu abandonament.

Ara, molts propietaris i gestors de finques rústiques, cerquen noves fórmules per al manteniment, i fins i tot la restauració, dels valors naturals compatibles amb les seves explotacions.

A més, hi ha infraestructures i altres activitats al medi rural i natural que també

causen un impacte, que pot ser positiu o negatiu sobre la fauna silvestre, depenent del seu disseny. En definitiva, aquest manual orientatiu neix amb la intenció d'aportar eines i mesures concretes per a compatibilitzar les nostres activitats al medi natural amb la comunitat d'aus rapinyaires i altra fauna que les acompanya.

Perquè volem rapinyaires?

El concepte de serveis ecosistèmics analitza i comunica els beneficis que els humans obtenim del funcionament dels ecosistemes, com l'oxigen, aliments o aigua neta, entre molts altres.

Així també, una comunitat d'aus rapinyaires sana permet l'existència d'un sistema natural en equilibri atès que regula la densitat dels depredadors mitjans que sovint, quan abunden, causen impactes socials o econòmics significatius. La importància dels rapinyaires per a la societat a les Illes Balears es relaciona essencialment amb tres aspectes:

1. Neteja dels camps evitant la propagació de malalties: Els carronyaires (volor negre, volor lleonat, miloca i milana) retiren de la natura milers de tones d'animals morts anualment a tota Espanya.

2. Control de plagues de rosegadors, insectes o tudons: Exercit pel milà sobre els grans rosegadors, i l'àguila coabarrada i el falcó pelegrí sobre la gavina comuna i els tudons, per exemple. Malauradament, la intoxicació de rapinyaires per raticides anticoagulants a les Balears està molt estesa i relacionada amb la densitat de població humana.

3. Tampoc no es pot infravalorar el valor econòmic que aporta el **turisme ornitològic** a les Illes Balears, sobretot d'estrangers, que venen cercant els rapinyaires més emblemàtics, com el volor negre, l'àguila peixatera o el falcó marí. Venen fora de temporada (març-abril i octubre-novembre) i contribueixen a la desestacionalització turística.

El comportament caçador dels rapinyaires ajuda a la selecció natural dins la natura. Mai no s'ha donat el cas de l'exterminació d'una espècie només pels seus depredadors, ans al contrari, són aquests els que són regulats per la densitat de les seves preses. Si això no fos així, les espècies que serveixen d'aliment als rapinyaires haurien desaparegut faria molt de temps.

En consumir cadàvers, els volors acceleren el procés de descomposició, la qual cosa ajuda a prevenir la propagació de malalties i redueix la presència d'animals morts en descomposició.

Tots estan protegits

És per aquest important paper en el manteniment de l'equilibri natural, que la normativa atorga una protecció genèrica a totes les aus rapinyaries. Totes elles estan incloses en el Llistat d'Espècies Silvestres en Règim de Protecció Especial, de caràcter estatal. A més, aquelles que es troben en situació de perill estan inscrites als catàlegs estatal i autonòmic d'espècies amenaçades. La seva destrucció intencionada està recollida al Codi Penal i pot implicar penes molt severes.

La normativa de referència estatal és la Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat així com el Reial Decret 139/2011, de 4 de febrer, que desenvolupa el Llistat d'Espècies Silvestres en Règim de Protecció Especial i el Catàleg Espanyol d'Espècies Amenaçades. A nivell autonòmic, cal considerar el Decret 75/2005, de 8 de juliol, pel qual es crea el Catàleg Balear d'Espècies Amenaçades i d'Especial Protecció.

BONES PRÀCTIQUES

Miguel Ángel Granada

El tancament perimetral de nius d'arpella cendrosa en col·laboració amb els agricultors abans de la collita del cereal, és una mesura amb excel·lents resultats en la supervivència de les niuades.

1. CALENDARIS DE COLLITA DEL CEREAL

L'arpella cendrosa nidifica de manera irregular a Balears, a camps de cereals, principalment de blat, ordi i civada. Les postes tenen lloc dins la primera quinzena del mes de maig, de manera que, amb les noves variants de cereals de cycle curt, la collita mecanitzada es fa abans que els polls hagin volat, causant la seva destrucció no intencionada. Això els ha dut a una situació de perill d'extinció en pocs anys a Espanya. A Balears, en cas de detectar-se l'entrada i sortida d'un gran rapinyaire de dins un camp de cereal, cal donar avis al Servei de Protecció d'Espècies per a confirmar la presència del niu, i poder procedir a la protecció d'un redol d'uns 10-20 m² al voltant del niu durant la collita per assegurar que no es destrueix, si no fos possible retardar-la.

Altres usos agrícoles efectius inclouen retardar la collita un parell de setmanes fins que els polls volin, conservar els marges on es refugien, i mantenir guarets en almenys un 10% de la superfície cultivada.

2. SEMBRES PER A LA FAUNA SILVESTRE

Per incrementar les poblacions de fauna silvestre, que són la base de la dieta dels rapinyaires, és recomanable recuperar zones marginals de cultius, rotes i sementers abandonats, la qual cosa també afavoreix la disminució de la continuïtat de la vegetació forestal i el risc d'incendis. Atès que no tenen finalitat productiva, no cal tirar molta llavor ni aportar adobs sintètics. Basta una llaurada prèvia. És recomanable seguir el cicle tradicional: sembrar lleguminoses (favó, veça o faves), l'any següent, gra, l'altre deixar-ho en ermàs (no llaurar; si l'any és plujós

pot ser molt productiu) i el quart, de guaret (llaurar sense sembrar), i tornar a començar el cicle. Es poden fer sembres d'hivern, amb una llaurada després de les primeres pluges, de veçó, pèsol petit, ordi, civada o blat. Si s'opta per sembres de primavera, el març, donen molt bon resultat el blatmill, la pipa negra o el card negre, molt atractius per a tot tipus d'aus granívores (fringíl·lids, tórtors, perdius) i mamífers (conill i llebre). Els arbres fruiters també suposen un bon recurs per a moltes aus, especialment les figueres, la fruita dolça i les oliveres, que també alimenten les espècies migratòries. Cal acceptar aquest 'delme ecològic' en favor de la biodiversitat.

3. VINYA EN ESPATLLERA

Els filferros de les vinyes en espatllera, durant la fase sense fulles, poden causar accidents, fins i tot mortals, per col·lisió sobretot de grans aus. Hi ha almanco dos casos documentats a la península Ibèrica d'àguiles coabarrades mortes (Catalunya i Aragó). Per aquest motiu es recomana una actuació molt senzilla alhora que efectiva: baixar els filferros durant els mesos en què el risc de col·lisió és més gran, durant l'aturada vegetativa de la planta (de desembre a abril). Una alternativa és senyalitzar els filferros amb nous materials comercials com és el cas dels fleixos de protecció que es col·loquen principalment a la línia superior de la vinya.

4. MODERAR L'ÚS D'AGROQUÍMICS

L'aplicació de fitosanitaris (herbicides, insecticides, etc.) i les llavors tractades o blindades, redueix la quantitat d'aliment de qualitat disponible per a les aus. A més, el seu ús, i el de fertilitzants en dosis elevades, augmenta els riscos d'intoxicació en les aus per acumulació dins la cadena tròfica, i de produir alteracions en la seva capacitat reproductiva. Es poden plantejar pràctiques de control integrat de plagues o gestió de precisió dels fertilit-

zants. És aconsellable centrar els esforços en la promoció de les produccions ecològiques, almenys en zones prioritàries.

5. EVITAR L'ENVERINAMENT PER RODENTICIDES

El risc d'enverinament per raticides anticoagulants en els rapinyaires a les Balears és elevat, particularment en el cas de l'òliba, el xoriguer i el milà. El milà a Mallorca ha sofert greus episodis de mortalitat per raticides anticoagulants, amb 19 polls morts al niu el 2015, i 9 polls i una femella adulta covant 3 ous el 2016. La intoxicació de rapinyaires per raticides anticoagulants a les Balears està molt estesa i relacionada amb la densitat de població humana. A les anàltiques d'aquests milans es detecten substàncies com la bromadiolona, el difenacoum o la warfarina. Cal utilitzar aquests productes de manera excepcional i autoritzada, aplicant precaucions perquè no arribin a altres animals no diana. A continuació s'ofereixen algunes alternatives a l'ús de rodenticides, per al control biològic de plagues.

Els filferros de les vinyes en espatllera, durant la fase no vegetativa de la planta, són mals de veure en determinades condicions, causant accidents a les aus en vol.

6. CONTROL BIOLÒGIC DE PLAGUES

Una bona pràctica alternativa i de provada eficàcia a l'aplicació de biocides és el control integrat de plagues de rosegadors, és a dir promoure els seus depredadors naturals, com òlibes, mussols banyuts i xoriguers amb nius artificials que accepten gustosos.

Per a òlibes i xoriguers es poden instal·lar caixes niu a 4-5 m d'altura a arbres, parets o postes, que són fàcilment ocupats per aquestes dues espècies. Hem de saber que una parella d'òlibes arriba a capturar més de 1.000 rates i ratolins en els tres mesos de la cria, mentre que una parella de xoriguers en pot consumir fins a 700.

En el cas del mussol banyut, es poden col·locar cistelles de vimet dins les capçades de pins, a uns 5 m d'alçada; el mussol banyut pot fer servir diferents nius segons l'any, i no construeix el seu propi, sempre aprofita estructures existents.

També es pot afavorir la presència d'altres rapinyaries depredadors de rates, com l'aligot o el milà, amb la simple col·locació d'estaques de 2 m a la zona que volem controlar. Els rapinyaires les utilitzaran per a posar-s'hi i caçar des d'elles.

7. PERMETRE FAUNA PROTEGIDA A EDIFICACIONS

Tant si es tracta d'edificacions de nova planta com reformes, els ajuntaments poden establir a les ordenances municipals, instruccions tècniques o decrets d'alcaldia solucions arquitectòniques que facilitin la presència d'òlibes i xoriguers, però també de falcies, cabots o ratapinyades a les zones urbanes i rústiques, amb mesures específiques per evitar l'accés de coloms domèstics. Es poden trobar recursos a la pàgina web de SEO/BirdLife: <https://avesyedificios.seo.org/>

L'òliba és cada vegada més rara en els camps de Balears. La instal·lació de caixes niu els ofereix facilitats per a la seva cria.

Mates Rebassa

8. RAMADERIA EXTENSIVA

La ramaderia en la densitat adequada i practicant la rotació de les zones de pastura, i encara més amb races rústiques (que es poden alimentar de la vegetació espontània i són més resistents a malalties), contribueix a la conservació dels paisatges agrícoles tradicionals evitant un excésiu increment herbaci i arbustiu dels erms i afavorint el manteniment de les pastures. La desmesura de pasturatge redueix en excés la cobertura de vegetació i augmenta el risc de trepitjar nius i polls, a banda d'incrementar l'erosió i la pèrdua de sòl fèrtil. En definitiva, una ramaderia ben gestionada és una gran eina de conservació de les aus. Les aus carronyaires, com el voltor negre o la miloca, s'alimenten de cadàvers d'animals i, a més, la miloca també s'alimenta dels insectes que proliferen en els excrements del ramat (sobretot escarabats).

9. FOMENT I MILLORA D'ABEURADORS

Si es doten de sistemes per a poder accedir a l'aigua sense perill d'ofegament, instal·lar abeuradors resulta molt interessant com a punts d'aigua per a les espècies silvestres. Especialment durant l'estiu, petites aus, però també rapinyaires, hi acudeixen a beure i banyar-se.

10. GESTIÓ FORESTAL PER EVITAR MOLÈSTIES

Des del 2012, existeix una instrucció interna a la Conselleria competent en medi ambient referent a bones pràctiques forestals en els entorns de nius i dormidors comunals de grans rapinyaires. Va especialment dirigida a tasques de tractament de la vegetació, tales o recuperació de cultius, ús autoritzat del foc, vols a baixa altura o aterratge d'helicòpters de l'operatiu d'incendis forestals fora d'instal·lacions usuals, tractaments de plagues i altres similars. S'han d'evitar actuacions que alterin les condicions de tranquil·litat dels entorns dels nius i dels dormidors comunals d'acord amb els criteris de dates i radis actualitzats al Pla Terrasse de 2020 (veure Taula 1). El Servei de Gestió Forestal compta amb dades actualitzades de nius i dormidors ocupats, i aplica aquestes precaucions a l'hora d'atorgar autoritzacions d'aquest tipus d'activitats. No prohibeix, sinó que evita molèsties adaptant les tasques a horaris i dates amb menys risc d'impacte.

11. RECOMANACIONS DE GESTIÓ DE L'AVIRAM PER A EVITAR CAPTURES

Hi ha mesures específiques per a protegir l'aviram de possibles atacs de rapinyaires (veure l'esquema de la pàgina següent). Els rapinyaires s'arriben a acostumar a elles, per tant, és important introduir nous elements i/o canviar la distribució un parell de vegades cada any.

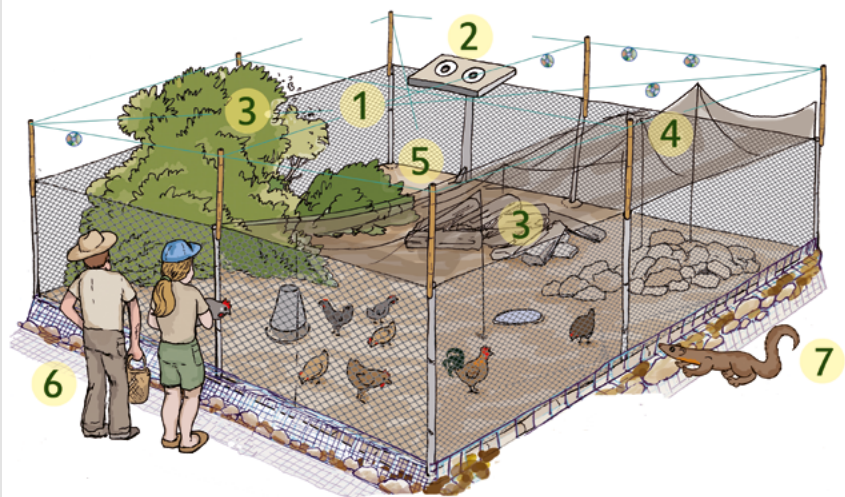
- Evitar deixar pollets o animals molt joves amollats.

Als rapinyaires, sobretot a l'estiu, els agrada anar a beure i banyar-se a petits gorgs, com aquest jove d'àguila coabarrada a la Serra de Tramuntana de Mallorca.

Joan Casari

- Evitar amollar-los del maig al juliol. La predació s'accentua pel fet que els rapinyaires poden tenir polls propis als quals han d'alimentar.
- Evitar tenir a lloure un gran nombre de joves dins un espai reduït: la seva densitat atreu molt sovint els predadors.
- Aplegar animals vells experts juntament amb els joves, que aprenen dels majors comportaments de defensa.
- Utilitzar les tradicionals gàbies per a lloques amb pollets. S'introdueix la lloca a dins, i els pollets poden sortir per baix de la gàbia que s'aixeca per un lateral. Els pollets poden entrar ràpidament en haver-hi una situació de perill, alarmats per la lloca. És recomanable emprar aquest sistema fins a tenir els polls emplomallats.
- Si s'arriba a capturar un rapinyaire dins el galliner, cal avisar al 112, doncs totes les aus rapinyaires són espècies protegides.

Galliner amb mesures per evitar el risc de captures per depredadors

Xavier Canyelles

1 Es recomana tenir l'avi-ram dins galliners totalment envoltats de malla electrosoldada de 0,5 cm. Cal revisar-la regularment, ja que els rapinyaires poden arribar a trobar un forat per on accedir i després no poder sortir. En aquests casos les pèrdues poden ser importants.

2 Dibuixar uns ulls com aquests damunt un taulell de fusta, s'ha demostrat que els incomoda i els eviten.

3 Distribuir refugis naturals dins el tancat: afavorint la vegetació (mata, per exemple), posant branques

o feixos de llenya on els polls es puguin amagar i que suposin obstacles per als depredadors. Bastarà que es cobreixi un 40% de la superfície del tancat.

4 El sostre del galliner es pot protegir amb malla anti-ocells (es ven per a cultius hortícoles), evitarà depredadors d'avi-ram i altres, com teuladers, que poden consumir el gra de l'avi-ram.

5 És molt efectiu emprar fil de pescar gruixut per realitzar un "sostre" de fils entrecreuat en diagonal. La brillantor del fil amb el sol pot ser suficient per

dissuadir la baixada de depredadors. Altres elements brillants (discs CD o DVD) també poden resultar.

6 La presència humana és un element de dissuasió molt potent: evitar fer el tancat a un lloc retirat.

7 Construir el tancat de manera que la base no permeti l'accés de mamífers carnívors, com moixos, marts o genetes: cal enterrar mig metre de reixa a 5 cm de profunditat als voltants del galliner, per evitar que facin galeries per entrar-hi. Cobrir-ho amb terra i posar-hi pedres damunt.

12. CAÇA DE CABRES

Si es cacen cabres, assegurar-se de deixar el cos a l'abast dels voltors i altres carronyaires, és a dir a llocs elevats allunyats de zones transitades, evitant els comellars.

13. CAÇA AMB FILATS

Els caçadors de filats ocasionalment capturen falcons torters, un dels nostres rapinyaires més petits. A les Balears, només passa l'hivern, amagat dins els boscos caçant petites aus, i marxa a la primavera cap al nord d'Europa a criar. Els caçadors han d'anar amb cura per desfer-lo dels filats i amollar-lo, com qualsevol espècie no cinegètica.

14. CAÇA DE PERDIU AMB RECLAM

La caça de la perdiu amb reclam es practica només sis setmanes a l'any, i de vegades es produeixen atacs per part de rapinyaires o la seva simple presència fa callar la perdiu. Pot resultar frustrant, però la caça en estat pur té aquestes dificultats i això implica reconèixer aquestes modalitats tan naturals, dificultoses i tradicionals.

15. DECLARACIÓ DE REFUGIS DE FAUNA

Són zones rústiques on està prohibida la caça per motius de caràcter biològic, científic o educatiu, amb la finalitat d'assegurar la conservació de determinades espècies de la fauna silvestre. Aquesta figura legal està regulada per la Llei 6/2006 de caça i pesca fluvial, i pel Decret 72/2004 pel qual es regulen els plans tècnics i els refugis de caça.

16. CONTAMINACIÓ LUMÍNICA

Als camps de futbol, poliesportius, hípiques a fora vila, la il·luminació excessiva lluny dels nuclis urbans pot afectar negativament les activitats de caça de l'òliba i altres rapinyaires nocturns. És recomanable assegurar que els fanals a fora vila concentrin la llum i no es dispersi als voltants.

El petit falcó torter, només present a Balears a l'hivern, cau accidentalment als filats dels colls.

Juan Casari

17. COLUMBOFÍLIA I FALCÓ PELEGRÍ

Els falcons pelegrins són un problema per a la pràctica d'aquesta activitat, donat que són especialistes en la captura en vol de colomer. Són capaços d'acudir diàriament al colomar del seu territori, normalment als pobles amb penyals a prop, per a intentar caçar un colom per a nodrir a les seves cries. En aquests casos, és més fàcil que capturi exemplars de coloms menys aptes, més fàcils d'encajar. Però en el cas de les competicions, que els colombòfils de les Balears realitzen amollant els coloms des de les Pitiüses o des del Llevant ibèric, els falcons capturen als coloms que arriben abans, és a dir, els més ràpids i forts i per tant més valuosos pels criadors. Mentrestant, la resta volen sense risc travessant els seus territoris. L'impacte sobre l'activitat és important i s'han cercat algunes mesures per minimitzar-lo. Principalment, es recomana realitzar les competicions abans de l'època de cria dels falcons, també pot ajudar fer amollades d'esbarts de coloms de poc valor. En qualsevol cas, la pèrdua de coloms missatgers per part dels falcons no pot servir d'excusa per a cometre el delictes ambiental que suposa la seva mort de forma il·legal. Si bé, la majoria dels colombòfils assumeixen aquesta pèrdua com a part del seu esport i, fins i tot, gaudeixen de l'espectacle que els brinda la natura salvatge.

18. EVITAR MOLÈSTIES DES DE LA MAR

Era habitual que les barques de transport de turistes fessin sonar la botzina en passar prop d'un niu d'àguila peixatera per fer-la aixecar i mostrar-la als seus clients. Ara, aquesta pràctica és prohibida. Però hi ha situacions a la mar en què les embarcacions s'aturen prop dels penyals costaners, i fan renous generant molèsties, generalment sense intenció, als rapinyaires que hi nidifiquen. Falcons marins, falcons peregrins, àguiles peixateres i fins i tot voltors negres, poden veure's afectats. Per tant, cal estar a l'aguait si observem un rapinyaire cridant damunt la nostra embarcació, indicant que ens considera una amenaça. Durant el temps que passa fora del niu, els ous poden perdre la calor necessària per a desenvolupar l'embrió, i és quan els seus depredadors aprofiten per intentar menjar-se els ous o els polls.

19. MINIMITZAR EL RISC DE COL·LISIONS AMB AERONAUS

Al voltant dels aeroports s'han d'evitar activitats que puguin atraure aus carronyaires (com milà, voltor negre, voltor comú, gavina o corb)

susceptibles d'afectar la seguretat de les operacions aeronàutiques. Per això, es recomana en un radi de 13 km al voltant dels aeroports:

- Evitar que els cadàvers o les restes animals procedents d'explotacions ramaderes extensives quedin disponibles. S'han d'enterrar o incinerar immediatament, seguint les normes vigents.
- Reduir la presència de restes animals als vedats de caça.
- Retirar els cadàvers quan es fan controls de cabres.
- Planificar la ubicació de menjadores dissuasives per a carronyaires per tal d'allunyar-les de l'entorn aeroportuari.
- Evitar els abocadors de restes orgàniques, associats a indústries càrnies per exemple.
- Si es detectés una presència inusual d'aus carronyaires al voltant d'un aeroport, cal avisar al 112 per avaluar el possible risc per a les aeronaus.

La cria dels rapinyaires costaners, com les àguiles peixateres o els falcons marins, pot veure's afectada per la proliferació d'embarcacions i "party-boats" a peu dels penya-segats marins.

StudioBarcelona-Shutterstock

20. TANCAMENTS AMB MALLA RAMADERA

Si s'ha d'instal·lar un tancament, convé que sigui de reixa ramadera, no es recomana la malla cinegètica o d'autopista, ja que els quadrats són tan petits que no permeten el pas de fauna. Els quadrats de la reixa ramadera van de petit a gran en vertical, els grans han d'anar baix, ran de terra, per permetre el pas de tortugues, conills, aus caminadores com el sebellí, etc. Si hi ha gran densitat d'ovelles, es pot posar a l'inrevés, amb els quadrats petits ran de terra, perquè els mens no passin i les ovelles no s'hi enganxin el cap. En cap cas es recomana que vagi enterrada.

Els tancaments amb fil de pues causen la mort agònica de moltes aus a Balears en quedar enganxats a les pues, pocs són trobats i la majoria no es poden recuperar, com aquesta òliba a Mallorca.

COHIBGOIB

21. TANCAMENTS AMB FIL DE PUES

És molt important no posar el fil superior tensor de pues; millor sense tensor, però en tot cas que sigui de filferro llis acerat. El fil de pues causa nombrosos accidents d'aus per col·lisió, especialment en condicions de contrallum o de fort vent. Tant rapinyaires com no rapinyaires que queden enganxades a les pues moren de manera agònica. Afecta sobre tot a les aus nocturnes crepusculars, com els sebellins, òlibes, mussols reials i mussolets, però també a xoriguers, àguiles calçades, milans o falcons torters. El tensor llis també causa col·lisions, però les aus no queden enganxades.

A més de no instal·lar tancaments amb tensors superiors, cal retirar els fils de pues de tancaments ja inservibles, sovint destensats, que continuen causant aquestes morts.

Si no és possible retirar el tensor superior, tant en el cas de fil de pues com llis, una alternativa és senyalitzar-ho amb cingla o corretja de color blanc (n'hi ha d'uns 60 mm d'amplària), subjectant-la al tensor fent un nus de cintes planes (les indicacions per usar aquest mètode són fàcils de trobar en línia). D'aquesta

Filferro senyalitzat amb llaços de corretja de persiana, fermat amb un nus de cintes planes, per tal d'evitar les col·lisions mortals d'aus.

SEO/BirdLife

manera resulta un llaç blanc que serà prou detectable per les aus. A més de la seva detectabilitat pel seu color, el vent el mou, resultant més visible encara. La cingla o corretja de color blanc es pot adquirir a tendes de bricolatge (es fan servir per cordar cadires o per persianes), considerant que com més niló o polièster dugui, més resistent serà a les inclemències meteorològiques. Aquesta instal·lació s'ha de revisar per assegurar la seva funcionalitat i per evitar que els llaços es degradin i es converteixin en residus al camp.

22. ESTESES ELÈCTRIQUES PERILLOSES

Una de les causes de mortalitat no natural més important que pateixen avui els rapinyaires a les Illes Balears és l'electrocució i la col·lisió a esteses elèctriques. La col·lisió pot donar-se en dies de molt de vent, quan les aus tenen dificultats per controlar els seus moviments, o en situacions de poca visibilitat (boira, contrallums, posta de sol, etc...), i pot ocórrer en qualsevol estesa elèctrica. L'electrocució es produeix quan l'au s'atura dalt d'una torre elèctrica i toca dos elements en tensió (la mateixa torre i un cable, per exemple). Les lesions solen ser mortals, sobretot en el cas d'electrocució. El risc d'electrocució és major en determinades torres, sobretot si tenen el cablejat superior, que és on s'aturen la majoria de les aus. Les torres de metall i formigó són perilloses, mentre que les de fusta no ho són tant. La ubicació de la torre també és rellevant per a determinar el seu risc mortal. Les que es troben dins un sementer sense arbrat, en un promontori o en una carena, sobresalint en el terreny, que

cerquen punts elevats per a posar-se. Dins d'un camp arbrat o dins un comellar, difícilment seran punts de posada.

Afortunadament, des del 2021 ja no s'instal·len esteses elèctriques aèries de mitja tensió a les Illes Balears, en virtut del Pla director sectorial energètic.

Per determinar el grau de perillositat d'una estesa elèctrica es recomana fer revisions tot caminant baix ella per detectar restes d'aus electrocutades al peu de les torres. En cas de trobar-ne, fins i tot si només es tracta de plomes o ossos, no s'han de tocar i s'ha d'avisar als Agents de Medi Ambient (112) que faran una acta i duran les restes al COFIB per a la constatació de l'electrocució. La solució ideal, si es té una línia perillosa a una finca, seria soterrar-la. Això suposa una despesa considerable, si bé és la solució definitiva per evitar electrocucions i, de passada, també és una millora paisatgística. Una altra solució és l'aïllament dels cables de les torres perilloses una a una.

L'electrocució en esteses elèctriques és la causa de mort no natural més important per als rapinyaires, i té solució si es detecten els suports perillosos i són corregits.

Carles Virada

La col·locació de palets flotant als safareigs evita l'ofegament dels rapinyaires, com aquest milà que havia caigut dins l'aigua.

Jordi Muntañer

23. EVITAR OFEGAMENTS A SAFAREIGS

Per tal d'evitar l'ofegament d'aus dins safareigs i abeuradors, és clau instal·lar rampes de sortida accessibles independentment de la quantitat d'aigua que hi hagi dins. S'han donat casos d'àguiles coabarrades ofegades a 40 cm d'aigua. El mecanisme pot ser molt senzill, com escales o rampes flotants, escales o rampes de ciment des del fons, on l'animal pugui grimpar, eixugar-se i sortir volant. En cas de trobar una gran au ofegada, cal avisar al 112 perquè el COFIB la vengui a recollir.

24. MOLÈSTIES PROP DELS NIUS I ZONES DE REPÒS

Les molèsties als rapinyaires prop dels seus nius poden afectar el seu èxit reproductor i fins i tot causar l'abandonament del territori. Algunes de les activitats més impactants en aquest sentit són:

- Sobrevol d'aeronaus a baixa altura.
- Ús de drons prop d'allà on crien.
- Renou excessiu per crits, música, detonacions, trets a valls petites, maquinària pesant, moto serra, etc.

Més informació:
[informes-acciones-c?download=447:plataformes-salva-ocells](https://www.cofib.cat/informes-acciones-c?download=447:plataformes-salva-ocells)

	Nius durant cria	Dormidors comunals	
Milà	Febrer a juny	500 m	Octubre a febrer
Miloca	Març a agost	500 m	Tot l'any
Voltor negre	Gener a agost	500 m	--
Voltor lleonat	Desembre a juliol	500 m	--
Falcó peregrí	Febrer a juliol	100 m	--
Falcó marí	Juny a setembre	100 m	--
Àguila coabarrada	Febrer a juliol	500 m	--
Àguila peixatera	Febrer a agost	500 m	--
Àguila calçada	Febrer a juliol	100 m	--
Aligot	Març a juliol	100 m	--

Taula 1. Distàncies mínimes recomanades de tranquil·litat als voltants dels nius i dormidors per a les espècies més sensibles a molèsties de les Illes Balears i dates (es consideren els mesos complets), dins cada conca visual.

- Excursions de grups grans, romeries, curses, competicions, ja que el renou excessiu els fa fugir dels nius o zona de repòs.
- Si ens apropem a nius, per exemple, practicant l'escalada, psicobloc o 'coasting'.
- Si es treu el cap des de dalt del penyal on té el niu. El barranquisme no és un problema ja que els rapinyaires tenen els seus nius a dalt, i es senten en una posició segura i de dominància. Però si ens apropem des de dalt dels penyals, cap al niu, els farem fugir provocant que deixin els ous o els polls deseparats, amb risc de depredació o de mort per hipotèrmia si fa mal temps.
- Distàncies de seguretat recomanades: Els radis de distància mínima de la taula 1 tenen un caràcter general, i pot haver-hi casos particulars en què sigui raonable modificar-los a l'alça o a la baixa en funció de variables de molt diversa natura (usos tradicionals o existents, caràcter de les aus, relleu i característiques del lloc). És necessari identificar els procediments d'aplicació

d'aquests criteris, a través de normativa oficial, amb la millor difusió de la informació (senyalització in situ, mapes, app mòbil).

25. QUÈ FER SI ES TROBA UNA AU FERIDA O MORTA?

La manipulació de fauna silvestre implica riscos, tant per a l'animal com per a la persona, per tant, no s'ha de procedir mai amb improvisació. S'ha d'actuar ràpidament, però amb seny i materials de protecció adients. En cas de dubte, s'ha de contactar amb el 112 o amb el COFIB (telèfons: Mallorca 607554055, Menorca 619834597, Eivissa.653168088).

- En cas de trobar un carronyaire mort (com un voltor, milana o corb), i especialment si es tracta d'un grup d'animals morts, cal no tocar-ho/s, fer una foto i avisar immediatament al 112 ja que podria tractar-se d'un cas d'enverinament.
- Si es troba un rapinyaire ferit i la persona se sent capaç d'agafar-lo, s'ha de procedir amb cura, protegir-se amb guants gruixuts o amb una tovallola i seguir els següents consells:

Alliberament d'un xoriguer rehabilitat al COFIB a Mallorca.

- No apropar mai els ulls a l'aucell i cal anar alerta amb el bec i les urpes.
- Posar-ho dins una caixa o gàbia adient amb uns petits forats de ventilació i paper de diari al fons. Assegurar-se que la caixa o gàbia està ben tancada.
- Col·locar-ho a un lloc tranquil a l'ombra de l'estiu i amb una mica d'escalfor si fa fred. Aquestes mesures són essencials i poden salvar-li la vida.
- No donar-li aigua ni menjar.
- No tractar ni manipular l'animal, ni fer-li fotografies i exposar-ho a altres persones.
- Contactar com més aviat millor amb el centre de recuperació del COFIB perquè se'n faci càrrec.
- És de molta utilitat registrar la localitat, ubicació, data i hora de la troballa, així com la presència d'altres animals, proximitat a infraestructures humanes (cases, finestral o mampares, carreteres, esteses elèctriques, etc.), comportament de l'animal, etc.

Carla Vlada

El món rural a les Balears destaca pel paisatge en mosaic, que allotja una més elevada biodiversitat per la varietat d'ambients, com el Clot d'Aubarca a Mallorca.

26. MANTENIMENT DE LÍMITS I VORERES

L'agricultura que vulgui contribuir a la conservació de la fauna silvestre ha de prescindir de fitosanitaris, permetre una certa densitat de 'males herbes' dins els sementers i, sobretot, mantenir arbusts als marges. Els batzers, les mates llentiscles i altres, són a la vegada refugi i recurs alimentari per a moltes aus. Si bé la condicionalitat de la PAC (Política Agrària Comuna) estableix l'obligació de mantenir els elements de major envergadura, és recomanable el manteniment i l'ampliació dels límits herbacis, així com la creació o ampliació de bardisses llenyoses o arbrades. Igualment, també resulta de molta importància la presència de petits bosquets, ja presents ocasionalment al territori, així com d'arbres aïllats, a més de les franges de vegetació a les voreres de síquies i torrents, que serveixen tant de refugi de fauna com per al control de les inundacions.

27. MOSAIC DE CULTIUS

L'estructura en mosaic del sector agrari a les Balears, on s'intercalen parcel·les

de cultius diferents amb pastures i zones improductives i petites masses boscoses, amb construccions rurals, marjades i feixes, aporta un ventall de recursos variat que són aprofitats per una major diversitat d'éssers vius. Cal, per tant, afavorir aquest mosaic rural, evitant la destrucció de parets per fer concentracions parcel·làries que simplifiquen els medis agrícoles.

28. MANTENIMENT D'ERMASSOS I PASTURES

La diversitat de recursos que ofereixen els ambients agraris i rurals, tant de refugi permeten la presència de moltes aus diferents, que poden servir de presa per als rapinyaires.

29. MANTENIMENT DE MARJADES

Les marjades cultivades i conservades ofereixen un hàbitat ideal per a petits aucells i atreuen també els rapinyaires que d'ells se n'alimenten, com és el cas de les àguiles calçades. A més, s'ha constatat que també ajuden a controlar els incendis forestals i son clau en la recuperació de la coberta vegetal després d'un incendi donat que eviten l'erosió del sòl.

DOCUMENTACIÓ DE REFERÈNCIA

1. Tramuntana XXI. 2018. Manual de gestió rural de la Serra de Tramuntana. Tramuntana XXI. Palma. <https://tramuntanaxxi.com/manual-de-gestio-rural-de-la-serra-de-tramuntana>
2. Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca. 2019. Estratègia de conservació de les Aus d'ambients agraris de les Illes Balears. Quaderns de Natura, núm. 26. Palma. https://www.illesbalears.cat/sites/proteccioespecies/ca/d/estrategia_de_conservacia_de_les_aus_dambients_agraris_a_les_illes_balears_quadern_de_natura_26_2019/
3. Fernández Calvo, I. C. (2019). 100 medidas para la conservación de la biodiversidad en entornos urbanos. SEO/BirdLife, Madrid. <https://seo.org/100-medidas-para-mejorar-la-naturaleza-en-las-ciudades/>
4. Viada, C. 2020. Pla Terrasse de recuperació, conservació i seguiment de rapinyaires diürns de les Illes Balears. Quadern de Natura núm. 28. Projecte ARES. Conselleria de Medi Ambient i Territori-SEO/BirdLife. <https://caib.es/sites/proteccioespecies/ca/d/quadern/>
5. Viada, C. 2022. Àrees importants per als rapinyaires diürns de les Illes Balears. Quadern de Natura núm. 34. Projecte ARES. Conselleria de Medi Ambient i Territori-SEO/BirdLife. https://intranet.caib.es/sites/proteccioespecies/ca/d/quadern_de_natura/
6. GREFA. 2010. Control biológico de la plaga de topillos. Cuaderno en pdf. <https://grefa.org/multimedia/descargas/category/29-control-biologico-del-topillo-campesino.html?download=314:guia-control-biologico-topillos-grefa-mte-2018>
7. GREFA y WWF. 2018. Aliados en agricultura. Cómo combatir las plagas de forma natural. 2ª edición. <https://grefa.org/multimedia/descargas/category/29-control-biologico-del-topillo-campesino.html?download=296:guia-aliados-en-agricultura-como-combatir-las-plagas-de-forma-natural>

CONTACTE PER A ASSESSORAMENT O DUBTES

El Servei de Protecció d'Espècies està a disposició de totes les persones interessades en assessorar-se sobre com evitar molèsties a les aus rapinyaires i sobre com reduir l'impacte de les accions que puguin causar en les activitats a fora vila.

Contacte

especies@dgmedinatural.caib.es

Telèfon directe del Servei de Protecció d'Espècies:
971 176 586

L'àguila peixatera és un dels rapinyaires més escassos a les Illes Balears, l'alta freqüentació humana a les zones costaneres ha reduït el seu hàbitat de cria i pesca.

**Govern de les
Illes Balears**

Conselleria d'Agricultura,
Pesca i Medi Natural

Joan Cesari

Hi col·labora

